

**Gezinsstructuur, ouderlijke conflicten en internaliserend probleemgedrag bij
adolescenten**

Thesis Pedagogische Wetenschappen 2017-2018
Pedagogische Wetenschappen
Universiteit Utrecht

Esma Ballafkir (5630479)

Rabia Dogan (5746035)

Begeleider: Paula Vrolijk

Tweede beoordelaar: Rianne van Dijk

Aantal woorden: 5401

Abstract

Objective: Research has shown that both divorce and interparental conflict (IPC) have a positive impact on the development of internalizing problems of adolescents. However, the interaction between family structure and IPC on adolescents remains unclear. Therefore, this study examines the association between family structure, IPC and internalizing problem behavior in adolescents. **Method:** The sample of this study consists of 887 students from intact and divorced families, with a mean age of 13.25 years ($SD= 1.06$). The correlation between family structure and internalizing problems was determined with a Mann-Whitney U test. Additionally, the Spearman's rho correlation was used to determine the association between IPC and internalizing problems. Finally, the interaction effect between family structure and IPC on internalizing problems was measured by a multiple regression analysis. **Results:** Adolescents from divorced families show significant more internalizing problems than adolescents from intact families. Moreover, IPC is significantly positively correlated with internalizing problem behavior. Lastly, the interaction between family structure and IPC has a significant effect on internalizing problems in adolescents. **Conclusion:** This research shows that adolescents from divorced families have more internalizing problems than adolescents from intact families. Furthermore, more IPC correlates with a higher degree of internalizing problems in adolescents. Finally, this study shows that the association between IPC and internalizing problem behavior is stronger for adolescents from intact families than adolescents with divorced parents. This finding emphasizes the importance of the influence of IPC on adolescents from intact families, rather than for adolescents from divorced families.

Keywords: Family Structure; Interparental Conflict; Internalizing Problems; Adolescents; Divorce

De Relatie tussen Echtscheiding, Ouderlijke Conflicten en Internaliserende Gedragsproblemen bij Adolescenten

Eén van de grootste sociale veranderingen van de afgelopen eeuw is de grote toename in het aantal echtscheidingen (Tsaoussi, 2007), tot ruim 33.000 echtscheidingen in Nederland in 2016 (Centraal Bureau Statistiek, 2017). Naast formele echtscheidingen bestaat er een groot aantal ontbindingen van samenwonenrelaties (Spruijt, 2007). Echtscheidingen gaan vaak gepaard met langdurige ouderlijke conflicten (Van der Valk, Spruijt, De Goede, Maas, & Meeus, 2004a). Ouderlijke conflicten zijn overte en coverte meningsverschillen tussen ouders die kunnen variëren in frequentie en intensiteit (Platt, Nalbone, Casanova, & Wetchler, 2008). Ook lijken dergelijke conflicten toe te nemen (Birnbaum & Bala, 2010), wat ertoe leidt dat meer kinderen hieraan blootgesteld worden. Zo ervaart 20 tot 25 procent van de kinderen een hoge mate van conflicten gedurende het huwelijk van hun ouders. Sommige koppels verminderen deze conflicten wanneer ze uit elkaar of gescheiden zijn, terwijl conflicten in andere gezinnen hierna blijven voortduren (Booth & Amato, 2001). Als gevolg van de toename van echtscheidingen en ouderlijke conflicten, lijken onderzoekers een sterke belangstelling te hebben voor de effecten hiervan op het functioneren van kinderen (Amato, 2001; Hetherington & Kelly, 2002).

Deze wetenschappelijke interesse heeft geleid tot een scala aan onderzoeksliteratuur over de effecten van echtscheiding en ouderlijke conflicten op kinderen. Onder onderzoekers is er enige consensus over deze effecten. Zo laten verschillende studies zien dat echtscheiding een grote impact heeft op zowel internaliserende en externaliserende gedragsproblemen van jongeren (Amato, 2000, 2001, 2010, 2014; Donald, Dower, Correa-Velez, & Jones, 2006; Frisco, Muller, & Frank, 2007; Lizardi, Thompson, Keyes, & Hasin, 2009; McCormick & Kennedy, 2000; Thompson, Alonzo, & Hasin, 2013). Internaliserende problemen refereren naar gedragsproblemen zoals teruggetrokken, angstige, geremde en depressieve gedragingen. Deze gedragingen hebben meer betrekking op problemen in de interne psychologie van een persoon dan op de externe wereld (Campbell, Shaw, & Gilliom, 2000; Eisenberg et al., 2001). Ook ouderlijke conflicten kunnen leiden tot dergelijke probleemgedragingen bij kinderen, wat wederom resulteert in negatieve effecten op de sociale, cognitieve, educatieve en psychobiologische functies (Angst et al., 2014; Cui, Donnellan, & Conger, 2007; Cummings & Davies, 2002; Kariuki, Aloka, Gatumu, & Gitonga, 2015; Kinsfogel & Grych, 2004; Van Doorn, Branje, & Meeus, 2011). Zowel tijdens de kindertijd als de adolescentie kunnen kinderen dergelijke gedragsproblemen vertonen (Zahn-Waxler, Klimes-Dougan, & Slattery, 2000).

Familie systeem theorie

Een theoretisch model dat laat zien hoe het verband tussen gezinsstructuur, ouderlijke conflicten en gedragsproblemen tot stand komt, is de familie systeem theorie (Cox & Paley, 1997). De familie systeem theorie gaat ervan uit dat individuele familieleden

onderdeel zijn van een interafhankelijke, hiërarchisch georganiseerd systeem met verschillende subsystemen. Deze subsystemen worden onderscheiden in drie levels (individueel, dyadisch, familie als geheel). Tevens is er een wederkerige invloed tussen en binnen de verschillende subsystemen. Vanuit dit theoretische raamwerk kan verondersteld worden dat gebeurtenissen binnen een bepaald subsysteem invloed kunnen hebben op een ander subsysteem en andersom. Dit wordt ook wel het 'spillover'-effect genoemd (Engfer, 1988). Dit effect dient als verklaring voor de invloed van ouderlijke conflicten (dyadisch subsysteem van ouders) op de internaliserende gedragsproblemen van een nakomeling (individueel subsysteem van kind).

Naast ouderlijke conflicten heeft echtscheiding invloed op gedragsproblemen van kinderen (Amato, 2014). Volgens Ahrons (1980) zorgen echtscheidingen voor een crisis van familie *transitions*, wat leidt tot een structurele verandering in het familiesysteem. Het scheidingsproces kan gezien worden als een reeks van transitie die de verandering van de familie kenmerkt, van nucleairiteit (een intact gezin) tot bi-nucleairiteit (twee gescheiden gezinnen). Zo kunnen de rollen binnen families veranderen, wat zorgt voor verwarring (Ahrons, 1979). Erikson (1968) conceptualiseert transitie als een keerpunt, een cruciale periode van een verhoogde kwetsbaarheid en verhoogd potentieel binnen de levenscyclus. Transitie zoals het hertrouwen van één of beide ouders en/of het krijgen van stiefzussen en -broers worden geassocieerd met gedragsproblemen van kinderen (Montgomery, Anderson, Hetherington & Clingempeel, 1992).

Gezinsstructuur en internaliserende problemen

Uit onderzoek komt naar voren dat adolescenten uit gescheiden gezinnen meer internaliserende problemen vertonen dan adolescenten uit intacte gezinnen (Hetherington, 2003; Størksen, Røysamb, Holmen, & Tambs, 2006; Van der Valk, Spruijt, De Goede, Maas, & Meeus, 2005). Zo leidt echtscheiding tot een verhoogd risico op het ontwikkelen van internaliserende gedragsproblemen bij kinderen (Amato 2000, 2001, 2010, 2014; Amato & DeBoer, 2001; Brewer, 2010; Cummings, Schermerhorn, Davies, Goeke-Morey, & Cummings, 2006; Kelly, 2000; Sands, Thompson, & Gaysina, 2017; Martínez-Pampliega, Sanz, Iraurgi, & Iriarte, 2009; Reiter, Hjörleifsson, Breidablik, & Meland, 2013; Stikkelbroek, Bodden, Kleinjan, Reijnders, & Van Baar, 2016). Dit verband kan verklaard worden vanuit de familie systeem theorie (Cox & Paley, 1997). Deze theorie veronderstelt dat echtscheiding leidt tot familie *transitions*. Deze transitie hebben een structurele verandering van het familie systeem als gevolg. Dit kan invloed hebben op het functioneren van kinderen, zoals internaliserende gedragsproblemen (Ahrons, 1979, 1980; Montgomery, Anderson, Hetherington & Clingempeel, 1992).

Naast de familie transitie (Erikson, 1968), lijken er andere bijdragende factoren van belang te zijn voor het verband tussen echtscheiding en gedragsproblemen. Zo wordt uit eerder onderzoek veronderstelt dat zowel genen als omgeving de effecten van echtscheiding

op ontwikkelingsuitkomsten kunnen verklaren (Amato, 2010). Andere onderzoekers benadrukken vooral de rol van de omgevingsfactoren binnen dit verband (D'onofrio et al., 2005, 2006; D'Onofrio et al., 2007; D'Onofrio et al., 2007). Bovendien wordt de timing van de echtscheiding in acht genomen door enkele studies. Zo zou echtscheiding tijdens de adolescentie minder effect hebben op internaliserende gedragsproblemen dan tijdens de kindertijd (Lansford, 2009; Lansford et al., 2006).

Ondanks de overeenkomst van vele onderzoekers over de positieve relatie tussen echtscheiding en internaliserende problemen (Amato, 2000, 2001, 2010, 2014), nemen enkele onderzoekers aan dat dit effect niet voor alle kinderen gelijk is. Lansford (2009) veronderstelt bijvoorbeeld dat echtscheidingen verschillende ontwikkelingen tot gevolg hebben. Zo zouden niet alle kinderen van gescheiden ouders ernstige internaliserende problemen ontwikkelen (Amato & Cheadle, 2008). Daarnaast ervaren sommige adolescenten de echtscheiding en haar gevolgen ernstiger dan andere adolescenten (Amato, 2000). Daarentegen komt uit andere studies naar voren dat er helemaal geen verband zou zijn tussen echtscheidingen en internaliserende gedragsproblemen bij adolescenten (Adam & Chase-Lansdale, 2002; Ruschena, Prior, Sanson, & Smart, 2005; Videon, 2002). Uit de onderzoeksliteratuur blijkt dus dat er enige overeenstemming is omtrent de effecten van echtscheiding op internaliserend probleemgedrag bij adolescenten. Weliswaar zijn er verschillende bevindingen over de onderliggende mechanismen die van belang zijn bij dit verband. Naast onderzoek omtrent de effecten van echtscheiding, wordt er gesuggereerd dat ouderlijke conflicten belangrijkere voorspellers zijn van internaliserende problemen bij adolescenten dan echtscheiding zelf (Buehler et al., 1998; Kline, Johnston, & Tschann, 1991).

Ouderlijke conflicten en internaliserende problemen

Uit onderzoek blijkt dat ouderlijke conflicten geassocieerd worden met internaliserende gedragsproblemen van kinderen en jongeren, zoals angst en depressie (Cui et al., 2007; Størksen et al., 2006;). Er worden verscheidene verklaringen gegeven voor het verband tussen ouderlijke conflicten en de aanpassingsproblemen van adolescenten. Zo leiden *spillover*-effecten ertoe dat bepaalde gebeurtenissen of interacties binnen het dyadische subsysteem van de ouders (ouderlijke conflicten) invloed uitoefenen op het individuele subsysteem van het kind (Cox & Paley, 1997; Engfer, 1988).

Verder kunnen ouderlijke conflicten ervoor zorgen dat de ouder-kind relatie wordt geschaad. Als gevolg hiervan wordt de opvoeding negatief beïnvloed, waardoor ouders minder responsief en sensitief reageren op de behoeftes van het kind. Dit kan zorgen voor internaliserend probleemgedrag bij adolescenten (Cox, Paley, & Harter, 2001). Andere studies suggereren dat het ontstaan van internaliserende gedragsproblemen afhankelijk is van de mate van triangulatie (Buchanan & Waizenhofer, 2001; Franck & Buehler, 2007; Gerard, Buehler, Franck, & Anderson, 2005; Grych, Raynor, & Fosco 2004; Margolin,

Gordis, & John, 2001). Onder triangulatie wordt de mate van betrokkenheid van de kinderen bij de ouderlijke conflicten bedoeld. Hoe groter de betrokkenheid van de adolescent in het ouderlijke conflict, des te groter de kans is dat hij of zij internaliserend probleemgedrag ontwikkelt (Bradford, Vaughn, & Barber, 2008). Tevens blijkt dat een hoge mate van ouderlijke psychologische controle bij conflicten tussen ouders ervoor kan zorgen dat er gevoelens van schaamte, angst en schuld ontstaan bij adolescenten. Deze gevoelens zouden kunnen bijdragen aan internaliserend probleemgedrag (Coln, Jordan, & Mercer, 2013; Doyle & Markiewicz, 2005).

In tegenstelling tot de meeste studies omtrent ouderlijke conflicten, focussen Cummings en Davies (2002) zich op zowel de positieve als de negatieve effecten van ouderlijke conflicten. Zo komt uit deze studie naar voren dat ouderlijke conflicten niet noodzakelijk tot internaliserende gedragsproblemen leiden. Verschillende vormen van ouderlijke conflicten lijken namelijk verscheidene effecten te hebben op kinderen. Zo kunnen destructieve conflicten negatieve effecten hebben op de aanpassing van kinderen. Een andere vorm van conflicten zijn constructieve ouderlijke conflicten. Dergelijke conflicten kunnen positieve effecten hebben op de aanpassing van het kind.

Naast het belang van het soort ouderlijke conflict, veronderstellen Davies, Myers, & Cummings (1996) dat de leeftijd van het kind een belangrijke factor is in het verband tussen ouderlijke conflicten en internaliserend probleemgedrag. Uit dit onderzoek komt naar voren dat jonge kinderen met meer emotionele reactiviteit reageren op ouderlijke conflicten dan oudere kinderen en adolescenten. Deze emotionele reactiviteit medieert vervolgens de associatie tussen ouderlijke conflicten en internaliserend probleemgedrag. Zo blijkt dat bij jonge kinderen, die meer emotionele reactiviteit tonen, het verband tussen ouderlijke conflicten en internaliserende problemen sterker is (Buehler, Lange, & Frank, 2007; Davies & Cummings, 1998). Kortom komt uit de literatuur naar voren dat er nog geen duidelijke consensus is omtrent het verband tussen ouderlijke conflicten en internaliserende probleemgedrag.

Het verband tussen gezinsstructuur, ouderlijke conflicten en internaliserend probleemgedrag

Steeds meer kinderen worden blootgesteld aan een hoge mate van ouderlijke conflicten (Booth & Amato, 2001). Ouderlijke conflicten komen bij zowel intacte als gescheiden gezinnen voor (Amato, 2001). Na de echtscheiding is er niet direct een duidelijke daling te zien in ouderlijke conflicten. Zo nemen deze conflicten voornamelijk toe in de periode kort na de scheiding of ontbinding, maar verminderen met de tijd in veel families (Hetherington, 1999; Maccoby & Mnookin, 1992). Volgens Buehler en collega's (1998) worden conflicten in intacte gezinnen sterker geassocieerd met de aanpassing van adolescenten dan conflicten in gescheiden gezinnen. Adolescenten uit intacte gezinnen met hoge conflicten zouden namelijk over een lagere mate van welzijn beschikken dan

adolescenten uit gescheiden gezinnen met ouderlijke conflicten (Amato, Loomis, & Booth, 1995; Fauber, Forehand, Thomas, & Wierson, 1990; Jekielek, 1998). Daarentegen veronderstelt Hetherington (1999) dat conflicten in gescheiden gezinnen meer negatieve effecten hebben op de aanpassing van adolescenten dan in intacte gezinnen.

Onderzoek toont aan dat langdurige ouderlijke conflicten één van de meest belangrijke voorspellers zijn van de veranderingen in de aanpassingen van kinderen en adolescenten na de scheiding, zoals internaliserende gedragsproblemen (Johnston, 1994; Kelly & Emery, 2003). Enkele studies concluderen dat er verschillende factoren relevant zijn bij het verband gezinsstructuur, ouderlijke conflicten en internaliserend probleemgedrag bij adolescenten. Zo wordt een hoge mate van blootstelling van kinderen aan ouderlijke conflicten geassocieerd met internaliserende gedragsproblemen bij zowel intacte als gescheiden gezinnen (Amato, 1993). Daarnaast zijn loyaliteitsconflicten en het gebruiken van kinderen door de ouders om hun woede en vijandigheid te uiten gerelateerd aan dergelijke gedragsproblemen bij adolescenten (Buchanan, 1991; Hetherington, 1999; Johnston, 1994).

Daarentegen suggereert Amato (2001) dat er geen associatie is tussen ouderlijke conflicten in gescheiden gezinnen en internaliserende gedragsproblemen van jonge adolescenten. Al met al kan er geconcludeerd worden dat adolescenten uit intacte gezinnen meer internaliserende problemen zouden ontwikkelen wanneer er sprake is van ouderlijke conflicten dan adolescenten uit gescheiden gezinnen. Tevens laat de onderzoeksliteratuur verschillende factoren zien die hierbij van belang zijn.

Het huidige onderzoek

De onenigheden en de vele effecten van echtscheiding en ouderlijke conflicten op kinderen benadrukken de relevantie van onderzoek op dit gebied (Cummings, Davies, & Campbell, 2002). Omdat de adolescentie een sensitieve periode is met fysieke, neurologische en sociale veranderingen, is het ook van belang om onderzoek te doen naar de effecten op adolescenten (Leussis & Andersen, 2008; McEwen, 2003). Ondanks dat er veel onderzoek is gedaan naar deze effecten, zijn er weinig studies omtrent de modererende rol van gezinsstructuur op het verband tussen ouderlijke conflicten en internaliserend probleemgedrag. Tevens is er sprake van een geringe hoeveelheid aan studies die zowel intacte als gescheiden gezinnen betrekken in het onderzoek. Onderzoek naar dit verband zou kunnen bijdragen aan preventie en interventie bij jongeren met internaliserende problemen door het achterhalen van risicofactoren, bijvoorbeeld echtscheiding en ouderlijke conflicten. Zo kan er gestreefd worden naar de vermindering van ouderlijke conflicten bij adolescenten uit intacte en gescheiden gezinnen.

Het doel van huidige studie is om ten eerste informatie te verkrijgen over het verband tussen echtscheiding en internaliserend probleemgedrag. Hierbij wordt er verwacht dat adolescenten uit gescheiden gezinnen meer internaliserende gedragsproblemen

vertonen dan adolescenten uit intacte gezinnen (Amato, 2014; Martínez-Pampliega et al., 2009; Montgomery, Anderson, Hetherington & Clingempeel, 1992; Reiter et al., 2013; Sands et al., 2017; Stikkelbroek et al., 2016). Daarnaast wordt er getracht om kennis te verwerven over het verband tussen ouderlijke conflicten en internaliserend probleemgedrag. Hierbij wordt een positieve relatie verwacht (Cui et al., 2007; Størksen et al., 2006). Ten slotte wordt er gedoeld op het beantwoorden van de hoofdvraag, namelijk het interactie-effect tussen gezinsstructuur en ouderlijke conflicten op internaliserend probleemgedrag. Er wordt aangenomen dat het verband tussen ouderlijke conflicten en internaliserend gedragsproblemen sterker is bij kinderen uit intacte gezinnen dan bij kinderen uit gescheiden gezinnen (Amato et al., 1995; Fauber et al., 1990; Jekielek, 1998). Omdat er gestreefd wordt naar generaliseerbaarheid van de bevindingen, is een kwantitatief toetsend onderzoek uitgevoerd.

Procedure

Voor dit onderzoek wordt er gebruik gemaakt van de data van de vragenlijst *Scholieren en Gezinnen*. Deze vragenlijst bestaat uit meerdere meetmomenten en gaat over het individueel en gezin functioneren. Dit is een cross-sequentieel onderzoek dat afgenomen is bij scholieren tussen de 8 en 16 jaar. Voor de huidige studie is de data uit 2016 gehanteerd. Het onderzoek is uitgevoerd door bachelor thesis studenten Pedagogische Wetenschappen van de Universiteit Utrecht, onder supervisie van Dr. E. Spruijt en Dr. I. van der Valk van de onderzoeksgroep Jeugd en Gezin van de Faculteit Sociale Wetenschappen.

De deelnemende scholen zijn verspreid over heel Nederland en zijn op willekeurige wijze geselecteerd. Deze scholen werden door behulp van een brief aangeschreven. Hierna is er telefonisch contact opgenomen. Vervolgens heeft er een ontmoeting plaatsgevonden met de deelnemende scholen over het verkrijgen van ouderlijke toestemming. Ouders konden op deze manier aangeven of hun kind(eren) deel mochten nemen aan het onderzoek. Scholieren, van wie de ouders toestemming hebben verleend, konden participeren aan het onderzoek. Daarnaast hebben de participanten vooraf informatie verkregen over het onderzoek. Naderhand is het onderzoek gestart, waarbij de vragenlijsten door middel van schriftelijke zelfrapportage in de klassen afgenomen zijn. Hierbij is de anonimiteit van de participanten gewaarborgd.

Participanten

De vragenlijsten werden onder 887 scholieren afgenomen, waarvan 460 jongens (51.9 %) en 395 meisjes (44.5 %) in de leeftijd van 8 tot en met 16 jaar ($M = 13.25$, $SD = 1.06$). De participanten bevonden zich in de eerste drie klassen van het voortgezet onderwijs in Nederland. De scholieren zijn afkomstig van het VMBO (27.1 %), HAVO (26.8 %) en VWO/Gymnasium (19.8 %). Van de ouders van de respondenten waren 74.4% getrouwd of samenwonend, 21.5 % van de ouders waren gescheiden of uit elkaar gegaan.

Van de participanten hebben 14 (1.6%) adolescenten een overleden moeder en/of vader, echter wordt deze data bij het uitvoeren van de analyse niet meegenomen. Voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag worden zowel intacte als gescheiden gezinnen betrokken. Van de scholieren wonen er 638 (74.4%) in een intact gezin en 191 (21.5%) in een gescheiden gezin.

Meetinstrumenten

In dit onderzoek zijn vragen en concepten gebruikt die gemeten zijn door middel van zelfrapportages van de scholieren. De vragenlijst Scholieren & Gezinnen is samengesteld door Dr. E. Spruijt en Dr. I. van der Valk. De vragenlijst bestaat uit vragen die over individueel en gezinsfunctioneren gaan. Er is gebruik gemaakt van bestaande instrumenten waarvan de betrouwbaarheid en validiteit reeds afdoende zijn aangetoond.

Internaliserend probleemgedrag. Ten eerste worden depressieve symptomen gemeten aan de hand van de *Children's Depression Inventory* (CDI), waarbij tien van de 27 items zijn gebruikt (Craighead, Smucker, Craighead, & Ilardi, 1998). De vragen zijn beantwoord op een vijf-punt Likertschaal, variërend van 1 (helemaal niet waar) tot 5 (erg waar). Een voorbeeld van een item is: 'Ik voel me vaak verdrietig'. Met behulp van de Cronbach's Alpha wordt de betrouwbaarheid gesteld op $\alpha = .88$, wat wordt gewaardeerd als een goede betrouwbaarheid (Field, 2013). Het gemiddelde van deze items wordt gebruikt om depressieve symptomen te meten.

Het tweede concept binnen internaliserend probleemgedrag is angst. Dit concept wordt gemeten aan de hand van de *Child Anxiety Related Emotional Disorders - Revised version* (SCARED-R), vertaald door Muris en Steerneman (2001). De SCARED-R bestaat uit 38 items, waarvan er negen zijn opgenomen. Deze zijn op een 3-puntsschaal beantwoord met de antwoordmogelijkheden 0 (bijna nooit), 1 (soms) en 2 (vaak). Een voorbeeld van een item is: 'Ik maak me zorgen of het wel goed met me zal gaan'. De Cronbach's Alpha van deze schaal is $\alpha = .88$, wat wordt gekwalificeerd als goede betrouwbaarheid (Field, 2013). Omdat er een hoge correlatie is gevonden tussen de twee concepten ($r = .93$, $p < .001$), is het gemiddelde van de twee genomen om internaliserende probleemgedragingen te meten. Een hoge score duidt op meer internaliserende problemen (Chorpita, Yim, Moffitt, Umemoto, & Francis, 2000).

Ouderlijke conflicten. Voor het meten van dit concept wordt er gebruik gemaakt van twee subschalen van de *Children's Perception of Interparental Conflict Scale* (CPIC) van Grych, Seid en Fincham (1992), vertaald door Ed Spruijt. De vragen zijn beantwoord op een vijf-punt Likertschaal met de antwoordmogelijkheden van 1 (nooit) tot en met 5 (voortdurend). Voor dit concept zijn de frequentie en inhoud van ouderlijke conflicten gemeten. Een voorbeeldvraag is: 'Hebben je ouders - voor zover je weet - wel eens ernstige conflicten?'. Het gemiddelde van de items wordt gebruikt als indicator van ouderlijke

conflicten. Met behulp van de Cronbach's Alpha wordt de betrouwbaarheid gesteld op $\alpha = .68$, wat wordt gekwalificeerd als een middelmatige betrouwbaarheid (Field, 2013).

Gezinsstructuur. De gezinsstructuur wordt in de vragenlijst *Scholieren en Gezinnen* gemeten aan de hand van de vraag: 'Hoe ziet jouw gezin eruit?'. Participanten hebben de mogelijkheid om onder andere te kiezen tussen: ouders die gehuwd zijn, samenwonende ouders, gescheiden ouders, ouders die uit elkaar zijn en anders, namelijk (...). Daarnaast is er de mogelijkheid van overlijden van moeder en/of vader, echter is deze optie niet meegenomen in de analyse. De data is verdeeld in twee groepen, waarbij 0 naar intacte gezinnen refereert en 1 naar gescheiden gezinnen.

Analyse

In de analyse zullen de verworven data verwerkt worden met het programma Statistical Package for the Social Sciences, versie 24 ([SPSS 24]; IBM Corporation, 2016). De onderzoeksvraag van deze studie is: Is er een interactie-effect tussen gezinsstructuur en ouderlijke conflicten op internaliserend probleemgedrag? Om deze hoofdvraag te kunnen beantwoorden, is eerst getracht de deelvragen te beantwoorden. Deze bestaan uit (a) het verband tussen gezinsstructuur en internaliserend probleemgedrag, (b) de associatie tussen ouderlijke conflicten en internaliserend probleemgedrag en (c) het interactie-effect tussen gezinsstructuur en ouderlijke conflicten op internaliserend probleemgedrag bij adolescenten. Bij deze data is er sprake van drie variabelen, namelijk gezinsstructuur, ouderlijke conflicten en internaliserend probleemgedrag. Gezinsstructuur wordt gemeten op nominaal niveau, ouderlijke conflicten en internaliserend probleemgedrag worden gemeten op intervalniveau.

Om de eerste deelvraag te beantwoorden, is een non-parametrische Mann-Whitney U-test uitgevoerd. Voor de tweede deelvraag is er een Spearman's Rho correlatieve test uitgevoerd. Ten slotte is er een multiële regressie uitgevoerd om de twee hoofdeffecten en het interactie-effect te meten. Voorafgaand aan het uitvoeren van de analyses zijn de missende waarden gefilterd (listwise deletion).

Ethische verantwoordelijkheid

Naar aanleiding van de gesprekken met de deelnemende scholen is er besloten om toestemming van ouders te verkrijgen door middel van een brief. In deze brief is aangegeven wat het onderzoek inhoudt en dat ouders bezwaar kunnen maken tegen de deelname van hun kind(eren). Daarnaast is er vermeld dat participanten de mogelijkheid hebben om tijdens de afname van de vragenlijst op ieder moment te stoppen. Bovendien is er in de brief nadruk gelegd op de vertrouwelijkheid van het onderzoek en de anonimiteit van de participanten. Tot slot bestaat er de mogelijkheid dat enkele vragen bepaalde reacties of negatieve gevoelens kunnen oproepen bij de participanten. Een voorbeeldvraag hiervan is: 'Ik maak me zorgen over dingen die vroeger gebeurd zijn'. Echter hebben alle participanten de mogelijkheid om op ieder moment te stoppen. Op deze manier wordt er

rekening gehouden met de eventuele gevoelens die op kunnen spelen tijdens het invullen van de vragenlijst.

Resultaten

Beschrijvende statistieken

In tabel 1 worden de beschrijvende statistieken weergegeven van de variabelen internaliserend probleemgedrag en ouderlijke conflicten.

Tabel 1

Beschrijvende statistieken

	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Internaliserend probleemgedrag			
Intacte gezinnen	629	2.12	0.72
Gescheiden gezinnen	189	2.41	0.77
Ouderlijke conflicten			
Intacte gezinnen	625	1.73	0.60
Gescheiden gezinnen	179	1.21	0.90

Gezinsstructuur en internaliserend probleemgedrag

Om de eerste deelvraag te beantwoorden, worden analyses uitgevoerd om verschillen tussen de groepen intacte en gescheiden gezinnen te meten. Allereerst zijn de assumpties van de onafhankelijke T-test gecontroleerd. Er is niet aan de assumptie van normaliteit van deze test voldaan. Hierdoor is er gekozen voor de non-parametrische procedure Mann-Whitney U test. Om gebruik te maken van deze test moet er aan drie assumpties voldaan worden: onafhankelijkheid van de participanten, minimaal ordinaal meetniveau van de afhankelijke variabele en dezelfde vormen van verdeling van de groepen. De verdelingen van de twee groepen zijn relatief gelijk, waardoor er voldaan is aan de assumptie. De Mann-Whitney U test indiceerde dat het niveau van internaliserende gedragsproblemen van de participanten uit gescheiden gezinnen (*Mean Rank*= 481.35, *n*= 189) significant hoger was dan van de participanten uit intacte gezinnen (*Mean Rank*= 387.91, *n*= 629), $U= 45861$, $z= -4.77$, $p<.001$, tweezijdig. Volgens Field (2013) kan dit beschreven worden als een klein effect ($r= -.17$).

Ouderlijke conflicten en internaliserend probleemgedrag

Om antwoord te krijgen op de tweede deelvraag, wordt een correlatieve test uitgevoerd om naar de samenhang te kijken tussen ouderlijke conflicten en internaliserend probleemgedrag. Om deze correlatie te meten, zijn de assumpties van een bivariate Pearson's correlatie getest. Echter is er niet voldaan aan de assumpties, wat onder andere voortkomt uit de linksscheve verdeling van beide variabelen. Hierdoor is er gekozen voor de

Spearman's rho test. Om gebruik te maken van deze test moet er voldaan worden aan de onafhankelijkheid van de participanten en moeten beide variabelen minstens van ordinaal meetniveau zijn. Deze assumpties worden ondersteund. Spearman's rho indiceerde de aanwezigheid van een middelmatige positieve correlatie tussen ouderlijke conflicten en internaliserende gedragsproblemen, $r_s = .44$, $p < .001$, tweezijdig, $N = 797$ (Field, 2013).

Het interactie-effect tussen gezinsstructuur en ouderlijke conflicten op internaliserende problemen

Om de proportie van variantie te schatten van internaliserend probleemgedrag dat toegeschreven kan worden aan ouderlijke conflicten, gezinsstructuur en het interactie-effect van deze concepten, is een standaard multi-pele regressieanalyse (MRA) uitgevoerd. Vooraf aan de interpretatie van de resultaten, zijn er verschillende assumpties geëvalueerd. Ten eerste indiceerden stem-en-leaf plots en boxplots indiceerden dat er sprake is van een redelijke normale verdeling. Daarnaast zijn er enkele univariate uitschieters gevonden. Echter zijn zowel een dergelijke verdeling als de aanwezigheid van uitschieters relatief gangbaar bij een grote steekproef zoals in dit onderzoek, waardoor de multi-pele regressie robuust is (Allen, Bennett, & Heritage, 2014).

Ten tweede indiceerde de inspectie van de normale waarschijnlijkheidsplot van gestandaardiseerde residuen tegen gestandaardiseerde voorspelde waarden dat de assumptie van normaliteit, lineariteit en homoscedasticiteit van de residuen is ondersteund. Ten derde, de Mahalanobis afstand overschreed de kritische chi-square (χ^2) van $df = 3$ ($\alpha = .001$) van 16.266 voor alle gevallen in de data. Echter kan er ook in dit geval van uitgegaan worden dat de assumptie ondersteund wordt omdat de aanwezigheid van multivariate uitschieters relatief gebruikelijk is bij grote steekproeven (Allen et al., 2014). Tot slot, een relatief hoge tolerantie voor beide voorspellers in het regressiemodel indiceerde dat multicollineariteit niet zou interfereren met de mogelijkheid om de uitkomsten van de MRA te interpreteren.

De gezinsstructuur, ouderlijke conflicten en het interactie-effect zijn verantwoordelijk voor een significante 19% van de variatie in internaliserende gedragsproblemen, $R^2 = .19$, $F(3, 793) = 63.57$, $p < .001$. De ongestandaardiseerde (B) en gestandaardiseerde (β) regressie coëfficiënten en gekwadraterde semi-partiële (of partiële) correlaties (s^2) voor elke voorspeller in het regressiemodel zijn gerapporteerd in Tabel 2. Uit de resultaten van deze tabel komt naar voren dat er een positief significant hoofdeffect is van ouderlijke conflicten op internaliserend probleemgedrag bij adolescenten uit intacte gezinnen. Dit duidt op een medium effect (Field, 2013). Verder blijkt uit de Beta van gezinsstructuur dat adolescenten uit gescheiden gezinnen significant hoger scoren op internaliserend

probleemgedrag dan adolescenten uit intacte gezinnen. Ook dit effect kan als medium gezien worden (Field, 2013). Tot slot komt er naar voren dat het verband tussen ouderlijke conflicten en internaliserend probleemgedrag significant sterker is voor intacte gezinnen dan gescheiden gezinnen. Dit interactie effect is klein (Field, 2013). Dus wanneer er wordt gecontroleerd voor ouderlijke conflicten, gezinsstructuur en het interactie-effect, is gezinsstructuur nog steeds van invloed.

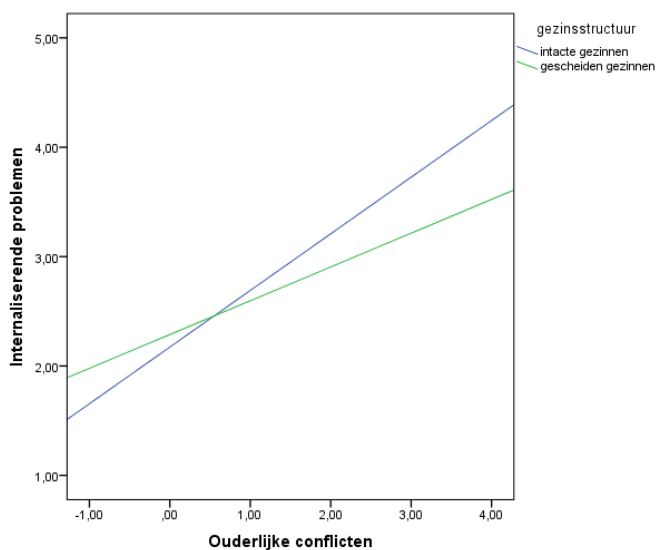
Tabel 2

Ongestandaardiseerde (B) en gestandaardiseerde (β) regressie coëfficiënten en gekwadeerde semi-partiële correlaties (Sr^2) voor elke voorspeller in het regressiemodel die internaliserend probleemgedrag voorspellen

Variabele	B [95 % BI]	β	Sr^2
Ouderlijke conflicten	0.52 [0.43, 0.61]**	0.50	.14
Gezinsstructuur	0.50 [0.19, 0.80]**	0.28	.01
Interactie	-0.21 [-0.35, -0.07]**	-0.29	.01

Noot. N = 797. BI = betrouwbaarheidsinterval.

* p < .05. ** p < .01.

Figuur 1. Het interactie-effect tussen gezinsstructuur en ouderlijke conflicten op internaliserend probleemgedrag.

Conclusie

Het doel van deze studie was om informatie te verkrijgen over (1) het verband tussen gezinsstructuur en internaliserend probleemgedrag, (2) het verband tussen ouderlijke conflicten en internaliserend probleemgedrag en (3) het interactie-effect tussen gezinsstructuur en ouderlijke conflicten op internaliserend probleemgedrag. Op basis van eerder onderzoek is er aangenomen dat adolescenten uit gescheiden gezinnen meer internaliserende problemen vertonen dan adolescenten uit intacte gezinnen (Amato 2000,

2001, 2010, 2014; Amato & DeBoer, 2001; Brewer, 2010; Cummings et al., 2006; Kelly, 2000; Sands et al., 2017). Verder werd er verwacht dat ouderlijke conflicten een positief verband hebben met internaliserend probleemgedrag (Buchanan & Waizenhofer, 2001; Cui et al., 2007; Franck & Buehler, 2007; Gerard et al., 2005; Grych et al., 2004; Margolin et al., 2001; Storksen et al., 2006). Tot slot is er voorspeld dat het interactie-effect tussen gezinsstructuur en ouderlijke conflicten op internaliserend probleemgedrag sterker is voor intacte dan voor gescheiden gezinnen (Buehler et al., 1998).

Ten eerste is de relatie tussen gezinsstructuur en internaliserend probleemgedrag bij adolescenten onderzocht. Uit de resultaten komt naar voren dat participanten uit gescheiden gezinnen significant hoger scoorden op internaliserende gedragsproblemen dan participanten uit intacte gezinnen. Het effect van dit verband is als klein beschreven (Field, 2013). Dit komt overeen met de hypothese en literatuur. Zo blijkt uit onderzoek dat echtscheiding een positief effect heeft op internaliserende problemen (Amato 2000, 2001, 2010, 2014; Amato & DeBoer, 2001; Brewer, 2010; Cummings et al., 2006; Kelly, 2000; Martínez-Pampliega et al., 2009; Sands et al., 2017; Reiter et al., 2013; Stikkelbroek et al., 2016). Bovendien wordt de familie systeem theorie ondersteund (Cox & Paley, 1997), waarbij transities leiden tot structurele veranderingen in het familiesysteem (Ahrns, 1980). Deze transities zouden zorgen voor verwarring en worden geassocieerd met internaliserende gedragsproblemen van kinderen en adolescenten (Ahrns, 1979; Hetherington & Clingempeel, 1992). Daarentegen komt uit enkele studies naar voren dat er geen sprake is van een dergelijk verband (Adam & Chase-Lansdale, 2002; Ruschena et al., 2005; Videon, 2002).

Daarnaast is de relatie tussen ouderlijke conflicten en internaliserende gedragsproblemen bij adolescenten onderzocht. De resultaten suggereren hierbij een middelmatig positief verband (Field, 2013) en ondersteunen de hypothese. Deze bevinding komt overeen met verschillende onderzoeken (Cui et al., 2007; Størksen et al., 2006). Tevens ondersteunen de resultaten van de tweede deelvraag de familie systeem theorie. Volgens deze theorie geven *spillover*-effecten een verklaring voor de overdracht van bepaalde gebeurtenissen in het dyadische subsysteem van de ouders, zoals ouderlijke conflicten, naar het individuele systeem van het kind (Cox & Paley, 1997).

Als laatst is het interactie-effect tussen gezinsstructuur en ouderlijke conflicten op internaliserend probleemgedrag gemeten. In overeenstemming met de hypothese, komt uit de resultaten naar voren dat het verband tussen ouderlijke conflicten en internaliserend probleemgedrag sterker is voor adolescenten uit intacte gezinnen dan voor adolescenten uit gescheiden gezinnen. Dit is een klein effect (Field, 2013). Tevens komt deze bevinding voor in de onderzoeksliteratuur (Amato et al., 1995; Buehler et al., 1998; Fauber et al., 1990; Jekielek, 1998). Echter suggereert Hetherington (1999) dat ouderlijke conflicten in

gescheiden gezinnen een positiever effect zouden hebben op internaliserende gedragsproblemen dan in intacte gezinnen.

Discussie

De huidige studie heeft te maken gehad met enkele beperkingen. Ten eerste moet er rekening gehouden worden met het feit dat de resultaten verkregen zijn uit vragenlijsten die alleen bij de jongeren zijn afgenomen. De resultaten weerspiegelen de interpretaties van de jongeren, wat de kans op sociaal wenselijke antwoorden kan vergroten. Echter is het van belang om jongeren te betrekken in dit onderzoek omdat zij een betere weergave zullen geven van hun internaliserende problemen dan anders participanten, zoals ouders. Bovendien bestaan de significante resultaten van dit onderzoek merendeels uit kleine effecten, hierdoor moeten de bevindingen met voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Daarnaast komt 74.4% van de participanten uit intacte gezinnen, terwijl 21.5% uit gescheiden gezinnen komt. De kleine steekproef van gescheiden gezinnen ten opzichte van intacte gezinnen leidt ertoe dat er prudentieel gekeken moet worden naar de generaliseerbaarheid van deze resultaten. Tevens zijn de bevindingen van het huidige onderzoek in beperkte mate generaliseerbaar omdat de participanten van het onderzoek bestaan uit Nederlandse adolescenten. Ten slotte moet in acht genomen worden dat er beperkte recente onderzoeksliteratuur beschikbaar is omtrent het interactie-effect.

Naast de tekortkomingen heeft deze studie ook sterke kanten. Zo is er in dit onderzoek gebruik gemaakt van een redelijk grote steekproef ($N = 887$). Dit bevordert de generaliseerbaarheid van de resultaten. Daarnaast zijn in deze studie zowel gescheiden als intacte gezinnen betrokken. Door het betrekken van beide groepen kan er een duidelijk beeld geschetst worden over de verschillen tussen deze twee groepen. Verder is er vastgesteld dat er sprake is van een goede betrouwbaarheid van de variabelen op basis van de cronbach's alpha (Field, 2013). Tot slot is het interactie-effect tussen gezinsstructuur en ouderlijke conflicten op internaliserend probleemgedrag bij adolescenten onderzocht in deze studie. Dit heeft geleid tot nieuwe inzichten, voornamelijk wegens beperkte onderzoek naar dit interactie-effect.

Vanwege de genoemde limitaties is het van belang om nader onderzoek te doen omtrent het verband tussen gezinsstructuur, ouderlijke conflicten en internaliserend probleemgedrag bij adolescenten. Zo zou toekomstig onderzoek gebruik kunnen maken van longitudinale data om uitspraken te kunnen doen over causale relaties. Verder zou onderzoek zich kunnen richten op zowel ouderlijke conflicten voor de scheiding als na de scheiding, omdat er hier nog onduidelijkheid over bestaat (Booth & Amato, 2001; Buehler et al., 1998; Hetherington, 1999). Ook blijkt uit enkele onderzoeken dat de timing van de echtscheiding van belang is bij de ontwikkeling van aanpassingsproblemen. Zo zou echtscheiding tijdens de adolescentie minder effect hebben op internaliserende gedragsproblemen dan tijdens de kindertijd. Dit kan meegenomen worden naar toekomstig

onderzoek (Lansford, 2009; Lansford et al., 2006). Tot slot kan toekomstig onderzoek rekening houden met verschillende vormen van ouderlijke conflicten, zoals constructieve en destructieve conflicten, omdat deze conflicten tot verschillende gevolgen kunnen leiden (Cummings et al., 2000; Cummings & Davies, 2002 ; Margolin et al., 2001).

Al met al komt er allereerst uit deze studie naar voren dat gezinsstructuur invloed heeft op internaliserend probleemgedrag. Zo vertonen adolescenten uit gescheiden gezinnen gemiddeld meer internaliserend gedragsproblemen dan adolescenten uit intacte gezinnen. Bovendien blijkt dat ouderlijke conflicten een positieve invloed hebben op internaliserend probleemgedrag bij adolescenten. Tot slot tonen de resultaten dat het verband tussen ouderlijke conflicten en internaliserend probleemgedrag sterker is voor adolescenten uit intacte gezinnen dan adolescenten uit gescheiden gezinnen. Dit suggereert dat adolescenten uit intacte gezinnen kwetsbaarder zijn voor internaliserende problemen in aanwezigheid van ouderlijke conflicten dan adolescenten uit gescheiden gezinnen (Amato et al., 1995; Buehler et al., 1998; Fauber et al., 1990; Jekielek, 1998). Dit kan verklaard worden aan de hand van *spillover*-effecten (Engfer, 1988). Zo zouden deze effecten mogelijk sterker zijn in intacte gezinnen doordat de adolescent continu direct blootgesteld wordt aan de stressvolle omgeving (Amato et al., 1995).

Vanwege de beperkingen van dit onderzoek en de blootstelling van een groot deel van de adolescenten aan ouderlijke conflicten (Fincham, 1994), is het van belang om toekomstig onderzoek te verrichten omtrent gezinsstructuur, ouderlijke conflicten en internaliserende problemen bij adolescenten. De resultaten van dit onderzoek laten zien dat het effect van ouderlijke conflicten op internaliserend probleemgedrag bij adolescenten uit intacte gezinnen zeker niet onderschat moet worden. Door de verkregen kennis uit dit onderzoek te implementeren in de praktijk, kan men extra bewustzijn creëren over de effecten van ouderlijke conflicten bij adolescenten uit intacte gezinnen. Dit kan meegenomen worden naar preventie en interventie bij adolescenten met dergelijke problemen, door bijvoorbeeld te streven naar de vermindering van ouderlijke conflicten.

Literatuur

- Adam, E. K., & Chase-Lansdale, P. L. (2002). Home sweet home(s): Parental separations, residential moves, and adjustment problems in low-income adolescent girls. *Developmental Psychology, 38*, 792. doi:10.1037//0012-1649.38.5.792
- Ahrons, C. R. (1979). The binuclear family. *Alternative Lifestyles, 2*, 499-515.
- Ahrons, C. R. (1980). Divorce: A crisis of family transition and change. *Family Relations, 29*, 533-540. doi:10.2307/584469
- Amato, P. R. (2000). The consequences of divorce for adults and children. *Journal of Marriage and Family, 62*, 1269-1287. doi:10.1111/j.1741-3737.2000.01269.x
- Amato, P. R. (2001). Children of divorce in the 1990s: An update of the Amato and Keith (1991) meta-analysis. *Journal of Family Psychology, 15*, 355. doi:10.1037/0893-3200.15.3.355
- Amato, P. R. (2010). Research on divorce: Continuing trends and new developments. *Journal of Marriage and Family, 72*, 650-666. doi:10.1111/j.1741-3737.2010.00723.x
- Amato, P. R. (2014). The consequences of divorce for adults and children: An update. *Društvena Istraživanja: Časopis za Opća Društvena Pitanja, 23*, 5-24. doi:10.5559/di.23.1.01
- Amato, P. R., & Cheadle, J. E. (2008). Parental divorce, marital conflict and children's behavior problems: A comparison of adopted and biological children. *Social Forces, 86*, 1139-1161. doi:10.1353/sof.0.0025
- Amato, P. R., & DeBoer, D. D. (2001). The transmission of marital instability across generations: Relationship skills or commitment to marriage? *Journal of Marriage and Family, 63*, 1038-1051. doi:10.1111/j.1741-3737.2001.01038.x
- Amato, P. R., Loomis, L. S., & Booth, A. (1995). Parental divorce, marital conflict, and offspring well-being during early adulthood. *Social Forces, 73*, 895-915. doi:10.1093/sf/73.3.895
- Angst, J., Hengartner, M. P., Rogers, J., Schnyder, U., Steinhausen, H. C., Ajdacic-Gross, V., & Rössler, W. (2014). Suicidality in the prospective Zurich study: Prevalence, risk factors and gender. *European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience, 264*, 557-565. doi:10.1007/s00406-014-0500-1
- Birnbaum, R., & Bala, N. (2010). Toward the differentiation of high-conflict families: An analysis of social science research and Canadian case law. *Family Court Review, 48*, 403-416. doi:10.1111/j.1741-3737.2001.01038.x
- Booth, A., & Amato, P. R. (2001). Parental predivorce relations and offspring postdivorce well-being. *Journal of Marriage and Family, 63*, 197-212. doi:10.1111/j.1741-3737.2001.00197.x

- Bradford, K., Vaughn, L. B., & Barber, B. K. (2008). When there is conflict: Interparental conflict, parent-child conflict, and youth problem behaviors. *Journal of Family Issues*, 29, 780-805. doi:10.1177/0192513X07308043
- Brewer, M. B. (2010). *Intergroup Relations*. New York, NY: Oxford University Press.
- Buchanan, C. M., & Waizenhofer, R. (2001). The Impact of Interparental Conflict on Adolescent Children: Considerations of Family Systems and Family Structure. In A. Booth, A. Crouter, & M. Clements (Eds.), *Couples in Conflict* (pp. 149-160). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Buehler, C., Krishnakumar, A., Stone, G., Anthony, C., Pemberton, S., Gerard, J., & Barber, B. K. (1998). Interparental conflict styles and youth problem behaviors: A two-sample replication study. *Journal of Marriage and the Family*, 119-132. doi:10.2307/353446
- Buehler, C., Lange, G., & Franck, K. L. (2007). Adolescents' cognitive and emotional responses to marital hostility. *Child Development*, 78, 775-789. doi:10.1111/j.1467-8624.2007.01032.x
- Campbell, S. B., Shaw, D. S., & Gilliom, M. (2000). Early externalizing behavior problems: Toddlers and preschoolers at risk for later maladjustment. *Development and Psychopathology*, 12, 467-488.
- Centraal Bureau Statistiek (2017). <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=37425ned>. Geraadpleegd op 26 februari 2018.
- Chorpita, B. F., Yim, L., Moffitt, C., Umemoto, L. A., & Francis, S. E. (2000). Assessment of symptoms of DSM-IV anxiety and depression in children: A revised child anxiety and depression scale. *Behaviour Research and Therapy*, 38, 835-855. doi:10.1016/S0005-7967(99)00130-8
- Coln, K. L., Jordan, S. S., & Mercer, S. H. (2013). A unified model exploring parenting practices as mediators of marital conflict and children's adjustment. *Child Psychiatry and Human Development*, 44, 419-429. doi:10.1007/s10578-012-0336-8
- Cox, M. J., Paley, B., & Harter, K. (2001). Interparental Conflict and Parent-Child Relationships. In J. Grych & F. Fincham (Eds.), *Interparental Conflict and Child Development: Theory, Research, and Applications* (pp. 249-272). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Craighead, W. E., Smucker, M. R., Craighead, L. W., & Ilardi, S. S. (1998). Factor analysis of the Children's Depression Inventory in a community sample. *Psychological Assessment*, 10, 156.
- Grych, J. H., Seid, M., & Fincham, F. D. (1992). Assessing marital conflict from the child's perspective: The Children's Perception of Interparental Conflict Scale. *Child Development*, 63, 558-572. doi:10.1111/j.1467-8624.1992.tb01646.x

- Cui, M., Donnellan, M. B., & Conger, R. D. (2007). Reciprocal influences between parents' marital problems and adolescent internalizing and externalizing behavior. *Developmental Psychology, 43*, 1544.
- Cummings, E. M., & Davies, P.T. (2002). Effects of marital conflict on children: Recent advances and emerging themes in process-oriented research. *Journal of Child Psychology & Psychiatry, 43*, 31–63. doi:10.1111/1469-7610.00003
- Cummings, E. M., Davies, P. T., & Campbell, S. B. (2002). *Developmental psychopathology and family process: Theory, research, and clinical implications*. Guilford Press.
- Cummings, E. M., Goeke-morey, M. C., & Papp, L. M. (2003). Children's responses to everyday marital conflict tactics in the home. *Child Development, 74*, 1918-1929.
- Cummings, E. M., Schermerhorn, A. C., Davies, P. T., Goeke-Morey, M. C., & Cummings, J. S. (2006). Interparental discord and child adjustment: Prospective investigations of emotional security as an explanatory mechanism. *Child Development, 77*, 132-152. doi:10.1111/j.1467-8624.2006.00861.x
- Davies, P. T., & Cummings, E. M. (1998). Exploring children's emotional security as a mediator of the link between marital relations and child adjustment. *Child Development, 69*, 124-139. doi:10.1111/j.1467-8624.1998.tb06138.x
- Davies, P. T., Myers, R. L., & Cummings, E. M. (1996). Responses of children and adolescents to marital conflict scenarios as a function of the emotionality of conflict endings. *Merrill-Palmer Quarterly (1982-), 1*-21.
- Davies, P. T., Myers, R. L., Cummings, E. M., & Heindel, S. (1999). Adult conflict history and children's subsequent responses to conflict: An experimental test. *Journal of Family Psychology, 13*, 610–628. doi:10.1037/0893-3200.13.4.610
- Donald, M., Dower, J., Correa-Velez, I., & Jones, M. (2006). Risk and protective factors for medically serious suicide attempts: A comparison of hospital-based with population-based samples of young adults. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry, 40*, 87-96. doi:10.1111/j.1440-1614.2006.01747.x
- D'Onofrio, B. M., Turkheimer, E., Emery, R. E., Harden, K. P., Slutske, W. S., Heath, A. C., ... & Martin, N. G. (2007). A genetically informed study of the intergenerational transmission of marital instability. *Journal of Marriage and Family, 69*, 793-809. doi:10.1111/j.1741-3737.2007.00406.x
- D'onofrio, B. M., Turkheimer, E., Emery, R. E., Maes, H. H., Silberg, J., & Eaves, L. J. (2007). A children of twins study of parental divorce and offspring psychopathology. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 48*, 667-675. doi:10.1111/j.1469-7610.2007.01741.x
- D'onofrio, B. M., Turkheimer, E., Emery, R. E., Slutske, W. S., Heath, A. C., Madden, P. A., & Martin, N. G. (2005). A genetically informed study of marital instability and its

- association with offspring psychopathology. *Journal of Abnormal Psychology*, 114, 570. doi:10.1037/2F0021-843X.114.4.570
- D'onofrio, B. M., Turkheimer, E., Emery, R. E., Slutske, W. S., Heath, A. C., Madden, P. A., & Martin, N. G. (2006). A genetically informed study of the processes underlying the association between parental marital instability and offspring adjustment. *Developmental Psychology*, 42, 486. doi:10.1037/2F0012-1649.42.3.486
- Doyle, A. B., & Markiewicz, D. (2005). Parenting, marital conflict and adjustment from early-to mid-adolescence: Mediated by adolescent attachment style? *Journal of Youth and Adolescence*, 34, 97-110. doi:10.1007/s10964-005-3209-7
- Eisenberg, N., Cumberland, A., Spinrad, T. L., Fabes, R. A., Shepard, S. A., Reiser, M., ... & Guthrie, I. K. (2001). The relations of regulation and emotionality to children's externalizing and internalizing problem behavior. *Child Development*, 72, 1112-1134. doi:10.1111/1467-8624.00337
- Engfer, A. (1988). The Interrelatedness of Marriage and the Mother-Child Relationship. In R. A. Hinde & J. Stevenson-Hinde (Eds.), *Relationships within Families: Mutual Influences* (pp. 104-118). Oxford, UK: Clarendon.
- Erikson, E. (1968). *Youth: Identity and crisis*. New York, NY: WW.
- Fauber, R., Forehand, R., Thomas, A. M., & Wierson, M. (1990). A mediational model of the impact of marital conflict on adolescent adjustment in intact and divorced families: The role of disrupted parenting. *Child Development*, 61, 1112-1123. doi:10.1111/j.1467-8624.1990.tb02845.x
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics*. London, UK: Sage.
- Fincham, F. (1994). Understanding the association between marital conflict and child adjustment: Overview. *Journal of Family Psychology*, 8, 123-127. doi:10.1037/0893-3200.8.2.123
- Franck, K. L., & Buehler, C. (2007). A family process model of marital hostility, parental depressive affect, and early adolescent problem behavior: The roles of triangulation and parental warmth. *Journal of Family Psychology*, 21, 614. doi:10.1037/0893-3200.21.4.614
- Frisco, M. L., Muller, C., & Frank, K. (2007). Parents' union dissolution and adolescents' school performance: Comparing methodological approaches. *Journal of Marriage and Family*, 69, 721-741. doi:10.1111/j.1741-3737.2007.00402.x
- Gerard, J. M., Buehler, C., Franck, K., & Anderson, O. (2005). In the eyes of the beholder: Cognitive appraisals as mediators of the association between interparental conflict and youth maladjustment. *Journal of Family Psychology*, 19, 376. doi:10.1037/0893-3200.19.3.376

- Goeke-Morey, M. C., Cummings, E. M., & Papp, L. M. (2007). Children and marital conflict resolution: Implications for emotional security and adjustment. *Journal of Family Psychology, 21*, 744.
- Grych, J. H., Raynor, S. R., & Fosco, G. M. (2004). Family processes that shape the impact of interparental conflict on adolescents. *Development and Psychopathology, 16*, 649-665. doi:10.1017/S0954579404004717
- Hetherington, E. M. (1989). Coping with family transitions: Winners, losers, and survivors. *Child Development, 1*-14.
- Hetherington, E. M. (1999). Should we Stay Together for the Sake of the Children. In E. Hetherington (Ed.), *Coping with Divorce, Single Parenting, and Remarriage: A Risk and Resiliency Perspective* (pp. 93-116). London, UK: Psychology Press.
- Hetherington, E. M. (2003). Social support and the adjustment of children in divorced and remarried families. *Childhood, 10*, 217-236.
- Hetherington, E. M., & Kelly, J. (2002). For better or for worse: Divorce reconsidered. *National Review-Bristol Connecticut, 54*, 50-51.
- IBM Corporation. (2016). *SPSS for Windows, version 24*. Armonk, NY: IBM Corp.
- Jekielek, S. M. (1998). Parental conflict, marital disruption and children's emotional well-being. *Social Forces, 76*, 905-936. doi:10.1093/sf/76.3.905
- Johnston, J. R. (1994). High-conflict divorce. *The Future of Children, 165*-182.
- Kariuki, N. S., Aloka, P. J., Gatumu, H. N., & Gitonga, C. (2015). Relationship between perceptions of inter-parental conflicts and involvement in delinquent behaviours among selected Kenyan adolescent students. *Journal of Educational and Social Research, 5*, 25. doi:10.5901/jesr.2015.v5n1p25
- Kelly, J. B. (2000). Children's adjustment in conflicted marriage and divorce: A decade review of research. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 39*, 963-973. doi:10.1097/00004583-200008000-00007
- Kelly, J. B., & Emery, R. E. (2003). Children's adjustment following divorce: Risk and resilience perspectives. *Family Relations, 52*, 352-362. doi:10.1111/j.1741-3729.2003.00352.x
- Kinsfogel, K. M., & Grych, J. H. (2004). Interparental conflict and adolescent dating relationships: integrating cognitive, emotional, and peer influences. *Journal of Family Psychology, 18*, 505. doi:10.1037/0893-3200.18.3.505
- Kline, M., Johnston, J. R., & Tschann, J. M. (1991). The long shadow of marital conflict: A model of children's postdivorce adjustment. *Journal of Marriage and the Family, 297*-309. doi:10.2307/352900
- Lansford, J. E. (2009). Parental divorce and children's adjustment. *Perspectives on Psychological Science, 4*, 140-152. doi:10.1111/j.1745-6924.2009.01114.x

- Lansford, J. E., Malone, P. S., Castellino, D. R., Dodge, K. A., Pettit, G. S., & Bates, J. E. (2006). Trajectories of internalizing, externalizing, and grades for children who have and have not experienced their parents' divorce or separation. *Journal of Family Psychology, 20*, 292. doi:10.1037/2F0893-3200.20.2.292
- Leussis, M. P., & Andersen, S. L. (2008). Is adolescence a sensitive period for depression? Behavioral and neuroanatomical findings from a social stress model. *Synapse, 62*, 22-30. doi:10.1002/syn.20462
- Lizardi, D., Thompson, R. G., Keyes, K., & Hasin, D. (2009). Parental divorce, parental depression, and gender differences in adult offspring suicide attempt. *The Journal of Nervous and Mental Disease, 197*, 899. doi:10.1097/2FNMD.0b013e3181c299ac
- Maccoby, E. E., & Mnookin, R. H. (1992). *Dividing the Child: Social and Legal Dilemmas of Custody*. London, UK: Harvard University Press.
- Margolin, G., Gordis, E. B., & John, R. S. (2001). Coparenting: A link between marital conflict and parenting in two-parent families. *Journal of Family Psychology, 15*, 3. doi:10.1037/0893-3200.15.1.3
- Martínez-Pampliega, A., Sanz, M., Iraurgi, I., & Iriarte, L. (2009). Impacto de la ruptura matrimonial en el bienestar físico y psicológico de los hijos. Síntesis de resultados de una línea de investigación. *La Revue du Redif, 2*, 7-18.
- McCormick, C. B., & Kennedy, J. H. (2000). Father—child separation, retrospective and current views of attachment relationship with father, and self-esteem in late adolescence. *Psychological Reports, 86*, 827-834. doi:10.2466/pr0.2000.86.3.827
- McEwen, B. S. (2003). Early life influences on life-long patterns of behavior and health. *Developmental Disabilities Research Reviews, 9*, 149-154. doi:10.1002/mrdd.10074
- Montgomery, M. J., Anderson, E. R., Hetherington, E. M., & Clingempeel, W. G. (1992). Patterns of courtship for remarriage: Implications for child adjustment and parent-child relationships. *Journal of Marriage and the Family, 686-698*.
- Muris, P., & Steerneman, P. (2001). The Revised version of the Screen for Child Anxiety Related Emotional Disorders (SCARED-R): First evidence for its reliability and validity in a clinical sample. *British Journal of Clinical Psychology, 40*, 35-44. doi:10.1348/014466501163463
- Platt, R. A., Nalbone, D. P., Casanova, G. M., & Wetchler, J. L. (2008). Parental conflict and infidelity as predictors of adult children's attachment style and infidelity. *The American Journal of Family Therapy, 36*, 149-161. doi:10.1080/01926180701236258
- Reiter, S. F., Hjörleifsson, S., Breidablik, H. J., & Meland, E. (2013). Impact of divorce and loss of parental contact on health complaints among adolescents. *Journal of Public Health, 35*, 278-285. doi:10.1093/pubmed/fds101

- Ruschena, E., Prior, M., Sanson, A., & Smart, D. (2005). A longitudinal study of adolescent adjustment following family transitions. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *46*, 353-363. doi:10.1111/j.1469-7610.2004.00369.x
- Sands, A., Thompson, E. J., & Gaysina, D. (2017). Long-term influences of parental divorce on offspring affective disorders: A systematic review and meta-analysis. *Journal of Affective Disorders*, *218*, 105-114. doi:10.1016/j.jad.2017.04.015
- Spruijt, E. (2007) *Scheidingskinderen*. Amsterdam: SWP.
- Stikkelbroek, Y., Bodden, D. H., Kleinjan, M., Reijnders, M., & van Baar, A. L. (2016). Adolescent depression and negative life events, the mediating role of cognitive emotion regulation. *PLoS One*, *11*, e0161062. doi:10.1371/journal.pone.0161062
- Størksen, I., Røysamb, E., Holmen, T. L., & Tambs, K. (2006). Adolescent adjustment and well-being: Effects of parental divorce and distress. *Scandinavian Journal of Psychology*, *47*, 75-84. doi:10.1111/j.1467-9450.2006.00494.x
- Thompson, R. G., Alonzo, D., Grant, B. F., & Hasin, D. S. (2013). Parental divorce, maternal–paternal alcohol problems, and adult offspring lifetime alcohol dependence. *Journal of Social Work Practice in the Addictions*, *13*, 295-308. doi:10.1080/1533256X.2013.812909
- Tsaoussi, A. (2007). Divorce and separation. *Encyclopedia of Law and Society: American and Global Perspectives*, *1*, 430-434.
- Van der Valk, I., Spruijt, E., De Goede, M., Maas, C., & Meeus, W. (2004a). Gezinsstructuur en internaliserend en externaliserend probleemgedrag van adolescenten en jongvolwassenen. *Kind en Adolescent*, *25*, 92-100. doi:10.1007/BF03060910
- Van Doorn, M. D., Branje, S. J., & Meeus, W. H. (2011). Developmental changes in conflict resolution styles in parent–adolescent relationships: A four-wave longitudinal study. *Journal of Youth and Adolescence*, *40*, 97-107. doi:10.1007/s10964-010-9516-7
- Videon, T. M. (2002). The effects of parent-adolescent relationships and parental separation on adolescent well-being. *Journal of Marriage and Family*, *64*, 489-503. doi:10.1111/j.1741-3737.2002.00489.x
- Zahn-Waxler, C., Klimes-Dougan, B., & Slattery, M. J. (2000). Internalizing problems of childhood and adolescence: Prospects, pitfalls, and progress in understanding the development of anxiety and depression. *Development and Psychopathology*, *12*, 443-466.